

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

E-ISSN: 2651-3013

Cilt: 8, Sayı: 2 Haziran 2025

Volume: 8, Issue: 2 June 2025

DOI Number: 10.58659/estad.1698075

Kitap Tanıtımı
Book Review

Geliş Tarihi
Date of Submission
13/05/2025

Kabul Tarihi
Date of Acceptance
27/05/2025

Yayın Tarihi
Date of Publication
30/06/2024

VESİM DİVÂNI

Jale Zümrüt MENTEŞ

Dr., Eski Türk Edebiyatı, M.E.B., edebiyatci7900@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3585-5925>

Değerlendirme/Evaluation: İki Dış Hakem-Çift Taraflı Körleme/Two external referees-Double Blind Referee System.

Etik Beyan/Ethical Declaration: Çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyulduğu beyan olunur./ It is declared that all processes of the study are in accordance with research and publication ethics, ethical rules and scientific citation principles are complied with.

Benzerlik Taraması/Plagiarism Scanning: Kontrol edildi-İntihal.net/Checked-İntihal.net.

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest: Yoktur/It does not exist.

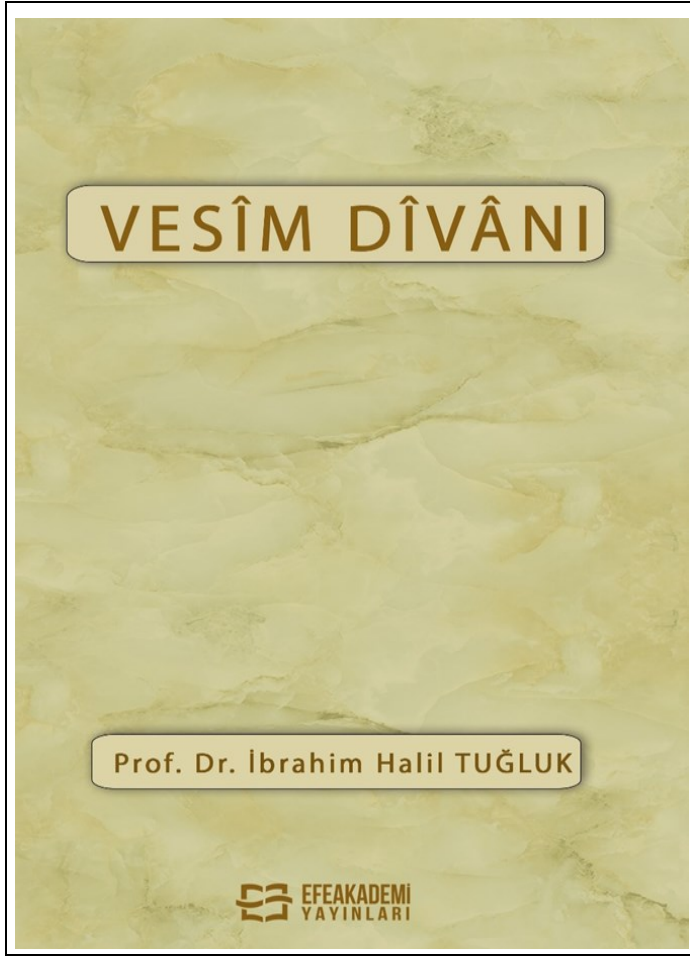
Lisans ve Telif Hakkı/Licence and Copyright: Yazar, dergimizde yayınlanan makalelerin telif hakkına sahip olup çalışmalarını [CC BY-NC 4.0](#) lisansı altındadır./The author owns the copyright of the articles published in our journal and his works are under [CC BY-NC 4.0](#) licence.

Atıf Bilgisi/Citation: Menteş, Jale Zümrüt (2025). "Vesim Divanı", Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 8, (2), (Haziran 2025), s. 397-402, doi: 10.58659/estad.1698075

Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [ESTAD]
Cilt/Volume: 8, Sayı/Issue: 2 Haziran/June 2025 s. 397-402

Tuğluk, İbrahim Halil (2022). *Vesîm Dîvânı*, İstanbul: Efe Akademi Yayınevi. 1. Baskı, ISBN: 978-625-6954-55-7

Klasik Türk edebiyatının XVIII. yüzyıldaki önemli temsilcilerinden Ahmed Vesîm'in şiirlerini gün yüzüne çıkaran *Vesîm Dîvânı*, divan edebiyatı araştırmalarına değerli bir katkı sunmaktadır. *Vesîm* mahlasını taşıyan birden fazla şairin varlığı göz önüne alındığında, bu eser sadece edebî bir neşir değil, aynı zamanda edebiyat tarihi ve metin tahlili açısından da dikkatle ele alınması gereken bir kaynak niteliğindedir. Daha önce *Vesîm* adını kullanan farklı şairler üzerine yapılan akademik çalışmaların devamı niteliğinde olan bu eser, dönemin edebî anlayışını ve şiir estetiğini yansıtan metinleri titizlikle derleyerek literatüre kazandırmaktadır. Şairin dil ve üslup özelliklerini yansıtan bu divan hem araştırmacılar hem de klasik şiir meraklıları için zengin bir inceleme alanı sunmaktadır.

Adıyaman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. İbrahim Halil Tuğluk'un yayıma hazırladığı "*Vesîm Dîvânı*", (Tuğluk, 2022) Efe Akademi Yayınları tarafından basılmıştır. Divan yayımı (Tuğluk 2010a, Tuğluk, 2010b, Tuğluk, 2016, Tuğluk, 2021, Tuğluk, 2022) çalışmalarıyla Tuğluk, hazırladığı bu eserle XVIII. yüzyılda şiirleriyle tanınan Ahmed Vesîm'in "*Dîvânı*"nı bilim dünyasına kazandırmıştır. Tuğluk, eserinin ön sözünde *Vesîm* mahlasını kullanan birkaç şairin varlığından bahsetmektedir. *Vesîm* mahlaslı şairler üzerine

daha önce iki önemli çalışma yapmış olan Tuğluk'un bu çalışmalarından ilki "Abbas Vesim Efendi; Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi" (Tuğluk, 2007) adlı doktora tezidir. Tuğluk ayrıca Abbas Vesim'in mensur eserleri ve bu eserlerdeki şiirleri ayrıca incelemiştir. (Tuğluk, 2015) İkinci çalışma ise "Ahmed Vesim Dîvânı İnceleme-Metin" (Tuğluk, 2010) adlı kitap çalışmasıdır. Vesim Divanı (Tuğluk, 2022) adlı çalışma ise Tuğluk'un Vesim mahlasını taşıyan şairlere dair kaleme aldığı serinin üçüncü kitabını oluşturmaktadır. Eser, üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden önce çalışmanın mahiyeti hakkında genel bilgi içeren ve çalışmada takip edilen usul hakkında üç sayfadan oluşan bir ön söz mevcuttur. Eserin birinci bölümünde Vesim'in hayatı, edebî şahsiyeti, Dîvân'ı ve Dîvân'ın incelemesi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümünde Dîvân'ın çeviri yazısı yapılmıştır. Üçüncü bölümünde ise eserin tıpkıbasımı verilmiştir. Üç bölümün sonunda ise çeviri yazı, özel adlar dizini, kaynakça ve tıpkıbasım yer almaktadır.

Metnin çeviriyazısında metinde yapılan eklemeler ve çıkarmalar ile diğer gerekli açıklamalar dipnotta verilmiştir. Tuğluk, Ön söz'de metnin çeviriyazısı yapılırken şiirlerin bazılarında sıralama değişikliği yaptığını, bu sıralama değişikliğinin okuyucuya/araştırmacıya kolaylık sağlamak için olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Dîvân'da kasideler arasında yer alan ve methiye özelliği gösteren bir şiiri [xa xa] şeklinde kafiyeli olması nedeniyle kıtalar arasına aldığını ve bu durumu da dipnotta belirttiğini ifade etmiştir. Yine kıtalar arasında yer alan bir şiirin rubâî nazım şekliyle kaleme alındığını, bu şiire de kıtaların sonunda yer verdiğini ve kıtalar arasında yer alan bir mısrayı da kıtaların sonuna ilave ettiğini belirtmiştir.

Dîvân'da gazellerden sonra sâkinâme türünde mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış bir şiir bulunduğu ifade edilirken şiirde mahlasa yer verilmemiş olmasına rağmen şiirin çalışmaya dâhil edildiği belirtilmiştir. Eserdeki kısa mesnevilere ilaveten bu şiir üçüncü bir mesnevi olmakla birlikte metindeki yeri, metnin uzunluğu ve şiirin türü de göz önünde bulundurularak şiirin yerine müdahale edilmemiştir. Sâkinâmedeki müstehcen kullanımlar köşeli parantez içinde [...] gösterilmiştir. Okunamayan kelimelerin okunmasına imkân sağlamak için nüshanın orijinaline yer verilmiştir. Eserde yer alan şiirlerin sıralamasına zorunlu olarak müdahale edildiği ve bu nedenle varak numaralarının metin içerisinde gösterildiği ifade edilmiştir. Sıralamada değişiklik yapılan şiirlerin orijinal olarak bulunduğu varaklar ise ilgili şiirlerin dipnotlarında belirtilmiştir. Şiirlerin numaralandırılmasında nazım şekilleri esas alınmış, şiirlerin her beyti kendi içinde 1, 2, 3... şeklinde numaralandırılmıştır. Eserdeki ayet ve hadisler, Arapça ifadeler, kelâm-ı kibarlar italik biçimde yazılmıştır. Ayet ve hadislerin mealleri de dipnotta verilmiştir.

Eserin birinci bölümünde Tuğluk (s. 9-23); Vesîm'in hayatı, edebî şahsiyeti, Divân ve Divân'ın incelemesi üzerinde durmuştur. Vesîm'in hayatı hakkında fazla bir bilgi yoktur. Tezkirelerde ve birincil derecede biyografi kaynaklarında da şairin adı geçmemektedir. Divân'ın başında sonradan yazıldığı anlaşılan "Divân-ı Vesîm Tabîb" ifadesi yer almakla birlikte "tabîb" ifadesindeki karışıklığın Vesîm ile aynı yüzyılda yaşamış ve hekim olarak görev yapmış olan Abbâs Vesîm arasındaki mahlas benzerliğinden kaynaklandığı düşünülmekte olduğu ifade edilmiştir. Zira tabîb olan Vesîm (s.9), aynı yüzyılda yaşayan ve hekim olarak görev yapmış olan Abbâs Vesîm'dir (Tuğluk, 2007).

Doğum tarihi ve doğduğu yeri tespit edilemeyen Vesîm, şiirlerinin büyük bir kısmını Sultan III. Ahmed ve Sadrazam Damat İbrahim Paşa'ya sunmuştur. Klasik şiir anlayışı içinde şiirlerini kaleme alan Vesîm'in şiirlerinde hikemî üslûbun izleri görülmektedir. Ayrıca Nedîm'in şiirlerinin etkisini hissettiren ifadelerde söz konusudur. Vesîm, Divan şairlerinde âdet olduğu üzere şair ve şiirle ilgili düşüncelerini ve kendisini bu şiir anlayışı içinde nasıl gördüğünü dile getirmiştir. Yer yer şiirini öven Vesîm etkilendiği, beğendiği şairlerin isimlerini zikretmekten de geri durmamıştır. Bütün şairler gibi Vesîm de hem şairliğini hem de şiirini beğenmektedir (s. 9- 11).

Vesîm'in tespit edilebilen tek eseri Divânı'dır. Eserin bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T. 483 numaraya kayıtlı nüshadır. Tespit edilen Divân, bir mecmua içerisinde yer almaktadır (s. 13-24).

Vesîm Divânı'nda; 54 gazel, 22 kıta/tarih, 13 kaside, 2 mesnevi ve 1 sâkinâme yer almaktadır. Divân, hacim olarak küçük bir eser olsa da kullanılan nazım biçimleri bakımından bir Divân özelliği taşımaktadır. Divân'da on üç kaside yer almaktadır. İlk üç kaside naattır. Bunların dışındaki kasidelerin dokuzu Damat İbrahim Paşa'ya biri de Sultan III. Ahmed'e sunulmuştur (s.14). Divân'da iki küçük mesnevi ve sâkinâme türünde bir uzun mesnevi yer almaktadır (s.15). Divân'da gazellerden sonra en çok yer alan nazım şekli kıtalardır. Sadece iki kıta hariç geriye kalan kıtaların tarih düşürülmesi için kaleme alındığı tespit edilmiştir (s.16). Kıtalar arasında yer alan ve yine tarih düşürmek amacıyla kaleme alınmış bir diğer şiirin nazım şekli ise rubâidir (s.17). Divân'da kıtalar arasında yer alan bir tarih tek mısradan oluşmaktadır (s.17).

Vesîm Divânı'nda 54 gazel vardır. Gazellerin yaklaşık yarısı (26 adet), beş beyitten oluşmaktadır (s. 17). Vesîm Divânı'nda klasik Türk şiirinde en çok kullanılan remel ve hezec bahirleri kullanılmıştır (s.18). Vesîm Divânı'nda şiirler genellikle redif kullanılmadan yazılmıştır. Nazım şekilleri açısından değerlendirildiğinde üç kasidenin redifli kaleme alındığı görülmektedir (s.20).

Vesîm, şiirlerinin çoğunu Türkçe yazmıştır. Dîvân'da üç gazel (2, 36, 40) Farsçadır. Vesîm'in şiirlerinde kullandığı dil onun her üç dile de hâkim olduğunu göstermektedir (s.20).

Vesîm'in dili klasik Türk edebiyatın 18. yüzyıl Türkçesinin genel özelliklerini taşımaktadır (s.20).

Vesîm Dîvânı, hacim bakımından küçük bir eser olsa da klasik Türk edebiyatın yüzyıllar içinde işlediği pek çok temayı bünyesinde barındırmaktadır. Eserde dinî, tasavvufî, aşk, tabiat, sosyal yaşam, astronomi ve mitoloji gibi çeşitli konular yer almakta, bunlar da eserin anlam dünyasını şekillendirmektedir (s.21).

Vesîm Dîvânı, Lâle Devri'nin tipik bir anlatısı gibidir. Şairin kaside, kıta ve gazelleri, Lâle Devri'nin öne çıkan şahsiyetlerinden Sultan III. Ahmed ve Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa içindir. Yazdığı şiirlerin çoğunda Sadrazam İbrahim Paşa'yı Divan şiirinin anlam, hayal ve ifade dünyası içinde anlatan şairin eseri, âdeta Sadrazam İbrahim Paşa övgüsünde bir metin ve onun şahsında bir Lâle Devri anlatımı olarak değerlendirilebilir (s.22).

Sadrazam İbrahim Paşa'dan sonra en çok övülen şahsiyet, Lâle Devri'nin padişahı Sultan III. Ahmed'dir. Vesîm, Sultan III. Ahmed'in birçok özelliğinin yanında şairliğini de övmektedir (s.22). Lâle Devri ile ilgili olarak "lâle" redifli bir kaside kaleme alan Vesîm, Sadrazam İbrahim Paşa'yı lâle redifi etrafında anlatmaktadır (s.22).

Dönemin birçok hâdisesine düşürülen tarihler kıta nazım şekliyle kaleme alınmıştır: Mektep, kasır, çeşme yapımı, Tebriz'in alınması, Revan'ın fethi, doğum ve vefat tarihleri, yeni bir makama atanma gibi münasebetlerle kaleme alınan tarihler kıta nazım şekli ile yazılmıştır (Damat İbrahim Paşa'ya medhi, Solakbaşı Ağa'nın yaptırdığı mektebe tarih, Sultan III. Ahmed'in şehzadesinin sünnetine tarih, III. Ahmed Çeşmesi'ne tarih, Sâdâbâd Kasrı'na tarih, Afife'nin vefat tarihi, Sultan Ahmed'in Nu'mân adındaki şehzadesinin doğumu, Sultan Ahmed'in Tebriz'i alması, Revan'ın fethi, Ali Gürgânî'nin vefatına tarih, Şerife Fâtıma Hanım'ın vefatına tarih, Hacı Bekir'in yaptırdığı çeşme, Mustafa'nın vefatına tarih, Veliyüddin Efendi'nin Sadr-ı Rum olmasına tarih, Receb Efendi'nin vefatına tarih, Kethüda Mustafa'nın vefatı, Hacı Hüseyin'in kethüda olması, Hüseyin Efendi'nin vefatına tarih, Âişe'nin vefatına tarih...) (s.23).

Gazellerde; aşk, âşık, sevgili, muhabbet, bezm, şarap, gönül, din, tasavvuf, hikmet gibi konular işlenmiştir (s.23). Dîvân'ın sonunda 67 beyitten oluşan sâkinâme türünde mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış bir şiir vardır. Bir bezm âleminin anlatıldığı hikâyede ders vermeyi amaçlayan bir anlatım vardır. Muhibb-i dervîşân olarak nitelenen bir şahsın bir güzel ve babasını meclise

çağırması ve burada yaşananlar yer yer müstehcen ve ahlak sınırlarını zorlayan bir anlatımla aktarılmıştır. Meclisteki şahısların isimlerinin (Kaygusuz, Ak Yazılı, Kızıl Deli Sultân) tasavvufî anlamlar çağrıştırmaları, tasavvufî mazmunların kullanımı, bezme ait unsurların tavsifi, şeytan ve şeytanın insana yaptırdığı kötülükler sâkinâmeye tasavvufî bir anlam yüklemekle beraber, anlatımda müstehcen kelime ve kavramların kullanımından çekinilmemiştir (s.23).

Tuğluk, eserin ikinci bölümünde Dîvân'ın çeviri yazısını sunmuş ve ardından özel adlar dizinini (s. 161-164) eklemiştir. Eserin üçüncü bölümünde ise eserin tıpkıbasımına yer verilmiştir (s. 167-192).

Sonuç olarak İbrahim Halil Tuğluk'un yayıma hazırladığı "Vesîm Dîvânı", Ahmed Vesîm'in edebî kimliğini ve üslubunu derinlemesine inceleyen önemli bir çalışma olarak öne çıkmaktadır. Eserde yer alan kaside, kıta, rubâî, mısra, mesnevi ve gazeller, şairin Sebk-i Hindi üslubunun etkilerini açıkça ortaya koyar. Dinî, tasavvufî, aşk, tabiat, sosyal yaşam, astronomi ve mitoloji gibi zengin temalarla dolu olan bu eser, aynı zamanda dönemin önemli olaylarına dair verdiği tarihlerle hem şaire hem de döneme dair derinlemesine analizler sunar. "Vesîm Dîvânı" adlı eserin neşrini yaparak klasik Türk edebiyatı tarihine kazandırması vesilesiyle İbrahim Halil Tuğluk'a şükranlarımızı sunarız.

Kaynakça

- Tuğluk, İ.H. (2010a). *Ahmed Vesîm Dîvânı (İnceleme-Metin)*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Tuğluk, İ.H. (2010b). *Enderunlu Hâmid Dîvânı İnceleme Metin*. Salkımsöğüt Yayınevi.
- Tuğluk, İ. H. (2015). Abbas Vesîm in Mensur Eserleri ve Bu Eserlerdeki Şiirlerin İncelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 771-820.
- Tuğluk, İ.H. (2016). *Dîvânçe İzmir Müftüsü Mehmed Said Efendi. Öncü Kitap*, Editör: Doç. Dr. Ahmet TANYILDIZ.
- Tuğluk, İ.H. (2022). *Vesîm Dîvânı*, İstanbul: Efe Akademi Yayınevi.
- Tuğluk İ.H. ve Ciğa Ö. (2021a) *Besnili Sıdkî Divânı İnceleme-Metin-Tıpkıbasım. Dün Bugün Yarın Yayınları*.